

Bolesław Prus o sytuacji społecznej w Warszawie, druga połowa XIX w.

Przyczyny pauperyzmu¹ w Warszawie są następujące. Po pierwsze – nieustanny i bez żadnej kontroli dokonywany się przepływ ludności z zewnątrz. Dość powiedzieć, że kiedy w całym kraju od r. 1872 do 1881 przyrost ludności wynosi 16%, w Warszawie, pomimo większej śmiertelności, przyrost ten osiągnął 41%. [...] I kto tu głównie sięga²? Kapitalistów bardzo mało, olbrzymia zaś większość biedaków. Jedni, złudzeni wyższymi zarobkami, porzucają swoje zajęcia na prowincji i śpieszą do Warszawy. Skutkiem tego na prowincji brakuje rąk, u nas jest za wiele. Tam nie mogą rozwijać się przedsiębiorstwa skutkiem wysokich cen pracy, tu – cena za pracę nie może się należycie podnieść, bo na każdą posadę jest dziesiątki konkurentów, którzy formalnie licytują się [...] in minus³. Nic zaś łatwiejszego, jak w podobnych warunkach wpaść w nędzę. Nic dziwnego, że tylu ludzi jest bez zajęcia. [...] Drugą kategorię przybyłych stanowią zwyczajni żebracy, mniej lub więcej jawni. Na prowincji nie marli oni z głodu, ogół miejscowych wspierał ich. Im się jednak wydaje, że w Warszawie jest lepiej, nawet dla żebraków, więc – ciągną do niej. Skutek zaś jest taki, że filantropia, która dałaby radę miejscowemu ubóstwu, nie wystarczy na potrzeby ubogich z całego kraju. Z tego powodu jakość i stopień nędzy jest u nas wyższa niż na prowincji i staje się źródłem wielkiej demoralizacji miasta.

¹ pauperyzm – zubożenie

² sięgać – tu: przybywać

³ in minus – na niekorzyść

Źródła i materiały do nauczania historii, oprac. S. Sierpowski,
Warszawa: Wyd. Graf-Punkt, 1998, s. 199–200.

Praca z tekstem

1. Korzystając z wiedzy pozaźródłowej, zbierz informacje o Bolesławie Prusie.
2. Wymień główne problemy społeczne Warszawy z drugiej połowy XIX w., o których pisał Bolesław Prus.
3. Określ, jakie są według autora tekstu negatywne skutki napływu ludności wiejskiej do Warszawy.
4. Na podstawie wiedzy pozaźródłowej ustal liczbę ludności Warszawy w drugiej połowie XIX w. i porównaj ją z ze stolicami państw zaborczych.
5. Wyjaśnij, dlaczego Bolesław Prus wskazuje, że w Warszawie jest większa śmiertelność niż w innych częściach kraju.